

วัตถุเป็นตัวคนที่แท้จริงหรือไม่?

เมื่อเรานำน้ำแข็งมาก่อนหนึ่งแล้ววางไว้ในนอกตู้เย็น เราก็จะพบว่า ก้อนน้ำแข็งนั้นจะค่อยๆละลายไปเรื่อยๆ จนในที่สุดก้อนน้ำแข็งนั้นก็หายไป ซึ่งนี่แสดงถึงว่าก้อนน้ำแข็งนั้นไม่ใช่ตัวคนที่แท้จริง มันเป็นเพียงสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาจากน้ำและอุณหภูมิที่ต่ำมากๆเท่านั้น เมื่ออุณหภูมิต่ำๆนั้นหายไป (คือร้อนขึ้น) ลักษณะที่เราสมมติเรียกว่า “ก้อนน้ำแข็ง” จึงหายตามไปด้วย และเหลือน้ำอยู่ให้เห็นแทน ซึ่งแม้แต่น้ำนั้นก็ยังไม่ใช่ตัวคนที่แท้จริงอีก เพราะเมื่อน้ำนั้นอยู่ในอุณหภูมิที่สูง มันก็จะค่อยๆระเหยกลายเป็นไอน้ำไปอีก ซึ่งนี่คือความจริงง่ายๆที่เราสามารถพบเห็นได้จริงด้วยตาของเราเอง

แต่นักวิทยาศาสตร์จะบอกละเอียดขึ้นไปอีกว่า แม้น้ำนั้นก็ยังประกอบด้วย ออกซิเจนกับไฮโดรเจนมาผสมกันอีก และแม้แต่ออกซิเจนกับไฮโดรเจน ก็ยังประกอบด้วย อะตอมที่มีลักษณะที่แตกต่างกันจำนวนมาก มารวมตัวกัน ส่วนอะตอมก็ยังประกอบด้วย อนุภาคของโปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอนอีก ซึ่งอนุภาคเหล่านี้ก็ยังเป็นแค่เพียงพลังงานที่อัดแน่นจนเกิดเป็นรูปร่างขึ้นมาเท่านั้น ซึ่งเรื่องที่จะละเอียดเกินไปเช่นนี้ เราจะไม่เชื่อหรือไม่สนใจก็ได้เพราะไม่ใช่เรื่องสำคัญ

นี่คือลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตนของวัตถุทั้งหลาย คือวัตถุทั้งหลายล้วนเกิดมาจากสิ่งที่ย่อยเล็กที่สุด (ที่เรียกว่าวัตถุธาตุ) จำนวนมากมายมหาศาลที่มาประกอบขึ้นมาเท่านั้น แต่เรามักมองไม่เห็นหรือไม่เข้าใจ เพราะเรารู้สึกว่าวัตถุทั้งหลายนั้นมันมีตัวตนของมันเองจริงๆ อย่างเช่น เราอาจจะเห็นว่าแอปเปิลลูกหนึ่งนั้นเป็นแอปเปิลจริงๆ เพราะมันมีรูปร่าง มีรส มีกลิ่นที่เป็นแอปเปิลจริงๆ ซึ่งนั่นคือสิ่งที่ธรรมชาติหลอกเรา แต่ถ้าเราเอาลูกแอปเปิลนั้นไปวางไว้ที่อุณหภูมิปกตินานๆ ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาหลายวัน เราก็จะเห็นว่าลูกแอปเปิลนั้นจะค่อยๆแห้งเหี่ยวไป เพราะน้ำในลูกแอปเปิลนั้นจะค่อยๆระเหยหายไป และในที่สุดลักษณะของแอปเปิลนั้นก็หายไป เหลืออยู่แต่ของแข็งๆเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งของแข็งนั้นต่อไปมันก็จะกลายเป็นดินไป ซึ่งนี่ก็

เกิดขึ้นจุดนี้แล้วก็จะดับหายไป แล้วก็ไปเกิดขึ้นที่จุดใหม่ แล้วก็ดับหายไปและเกิดขึ้นที่จุดใหม่ๆอีก ต่อเนื่องกันอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลาที่จิตตื่นอยู่ ซึ่งถ้าเราสังเกตให้ดีเราก็จะพบกับความจริงข้อนี้ หรือเมื่อเราหลับสนิทและไม่ฝัน ก็เท่ากับว่าจิตได้ดับหายไปชั่วคราว แต่พอจิตตื่นขึ้นมา ก็เท่ากับว่าจิตได้เกิดขึ้นมาใหม่แล้ว และเพราะมีความทรงจำเหมือนเดิมที่สมองเก็บเอาไว้ ดังนั้นจิตที่เกิดขึ้นมาใหม่ทุกครั้ง จึงมีความจำที่เหมือนเดิม นี่เองที่ทำให้จิตเกิดความเข้าใจผิดคิดว่ามีตนเองที่เป็นตัวคนที่แท้จริงหรือเป็นตัวคนอมตะขึ้นมา ซึ่งทั้งหมดนี้ก็แสดงให้เห็นเราเข้าใจได้ทันทีว่า ส่วนประกอบทั้งหมดของจิตนี้เป็นสิ่งปรุงแต่ง ที่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง และไม่เที่ยงแท้ถาวร (ไม่เป็นอมตะ) รวมทั้งยังต้องทนอยู่อีกด้วย

การสังเกตโดยสรุปของจิตก็คือ การเกิดขึ้นและดับหายไปของจิต ซึ่งเมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้ว “จิต” ก็คือสิ่งที่รู้สึกนึกคิดได้ คือเมื่อจิตเกิดขึ้น (คือเมื่อตื่นขึ้น) ก็จะเกิดความรู้สึกนึกคิดขึ้นมา แต่พอจิตหยุดทำงานหรือดับหายไป (เช่นตอนหลับสนิท หรือสลบ) ก็จะไม่มีความรู้สึกนึกคิด ซึ่งนี่ก็แสดงให้เห็นเราเข้าใจได้ทันทีว่า จิตก็มีการเกิดขึ้นและดับหายไป อันเป็นลักษณะของสิ่งปรุงแต่งที่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง และไม่เที่ยงแท้ถาวร (ไม่เป็นอมตะ) รวมทั้งยังต้องทนอยู่อีกด้วย แต่ถ้าสมมติว่า จิตจะมีตัวตนเป็นของมันเองจริงๆแล้ว มันจะต้องมีจิตอยู่ตลอดเวลา หรือตื่นอยู่ตลอดเวลา หรือมีการรับรู้และรู้สึกอยู่ตลอดเวลา และจดจำได้ รวมทั้งปรุงแต่งหรือคิดนึกได้อยู่ตลอดเวลา โดยไม่มีการดับหายไปเลยแม้สักวินาทีเดียว ไม่ว่าจะมึนร่างกายหรือไม่ก็ตาม

เราคืออะไร?

จากการพิจารณาถึงส่วนประกอบทั้งหมดของจิตแล้วก็ทำให้เราสรุปได้ว่า “จิตเป็นสิ่งปรุงแต่ง” ดังนั้นจึงเท่ากับว่า “จิตนี้ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงที่จะมาเป็นตัวเราหรือใครๆได้” เพราะมันเป็นสิ่งที่ “ไม่เที่ยงแท้ถาวร” ไม่สามารถมีอยู่อย่างเป็นอมตะหรือไม่ตายเลยได้ เมื่อมีร่างกายและความทรงจำพร้อมจิตก็เกิดขึ้น แต่เมื่อไม่มีร่างกาย จิตก็เกิดขึ้นไม่ได้ หรือแม้จะมีร่างกายที่ยังไม่ตายแต่ไม่มีความทรงจำ จิตก็เกิดขึ้นมาได้